

หน่วยที่ 7

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ (Human Dignity, Right and Liberty)

รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตัณฑศิริ

ทั้งสามคำข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่าสิทธิมนุษยชน ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งให้คำนิยามไว้ว่า “สิทธิมนุษยชนหมายความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับ การรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” ซึ่ง สสร. เล็งเห็นความสำคัญเป็น อย่างมากเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ จึงมีการนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 26 และ 28 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่สำเร็จเป็นบัณฑิต ทุกระดับของมหาวิทยาลัยก็ควรจะต้องมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว เพื่อจะได้ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้อื่น เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่น อันจะทำให้ความเป็นบัณฑิตช่วยสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ มีความสุข ซึ่งจะส่งผลต่อประโยชน์ สุขของตน ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ สาธารณสุขที่สำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าวคือความหมาย ขอบเขตของการได้มา การกล่าวอ้าง การถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพใน เรื่องต่าง ๆ

1. ความหมาย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) สิทธิ (Right) และเสรีภาพ (Liberty) มีความหมายไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับระบอบการปกครอง ศาสนาหรือปัจจัยอื่น ๆ

1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์... ย่อมได้รับความคุ้มครอง” ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองของไทยที่ระบุให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ (คณิน บุญสุวรรณ 2542, 10) แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้บัญญัติคำนิยามไว้ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ได้

บัญญัติไว้ในข้อ 1 ว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี (เกียรติศักดิ์)...” และได้แสดงไว้ในข้อ 4 ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกยึดเป็นทาส หรือต้องการจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาส หรือต้องการจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาสเป็นห้ามขาดทุกรูป” และในข้อ 5 ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 1 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่มาของสิทธิและเสรีภาพ”

จากบทบัญญัติทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เราเข้าใจได้ว่าการที่เกิดเป็นมนุษย์นั้นมนุษย์มีสิ่งที่จะต้องหวงแหนอย่างยิ่งคือศักดิ์ศรี มนุษย์ต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันอย่างเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์อื่นนั่นเอง หากผู้ที่ผ่านการศึกษามากมายอาจเรียกได้ว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขั้นอีกระดับหนึ่งนั้น กระทำต่อมนุษย์อื่นอย่างไม่เหมาะสม ก็ย่อมไม่ควรได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ในภาษาไทยมีประโยคหนึ่งกล่าวว่า “ฆ่าคนเป็นผักปลา” ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ชั่วร้าย เป็นอาชญากรรมขั้นร้ายแรง ฟังแล้วเห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมอย่างยิ่ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่มาของสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์จะหมายความว่าอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าประเทศนั้น ๆ สังคมนั้น ๆ ยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แค่ไหนเพียงไร ถ้าหากมนุษย์นั้น ๆ มีความแตกต่างกันที่ชาติพันธุ์ สีผิว ศาสนา วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจ

1.2 สิทธิ (Right)

สิทธิไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติคู่กับมนุษย์ สิทธิคืออะไร สิทธิคืออำนาจอันชอบธรรม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2526) ท่านผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายได้ให้ความหมายของคำว่าสิทธิสรุปได้ดังนี้คือ สิทธิคืออำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของตนหรือของบุคคลอื่น หรือต่อบุคคลอื่น สิทธิอาจจะแตกต่างกันไปในด้านความหมายจากมุมมองที่ต่างกัน ดังนั้นเมื่อกฎหมายรับรองอำนาจหรือประโยชน์ใดว่าเป็นสิทธิแล้ว กฎหมายก็จะคุ้มครองให้คือคุ้มครองไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิ ไม่ให้มีการขัดขวางในการใช้สิทธิทั้งจากรัฐและเอกชน ถ้ามีการฝ่าฝืนก็จะมีมาตรการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิที่แต่ละบุคคลมีด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยก็ให้ความสำคัญแก่สิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ของปวงชนชาวไทยมากขึ้น โดยมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ

สอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เริ่มแต่หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันแม้จะแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง (ร.ร.น., ม. 30) สิทธิเกี่ยวกับชีวิตร่างกายบุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนเอง (ร.ร.น., ม. 31) หลักสำคัญประการหนึ่งของการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็คือหลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีความผิด (no punishment without law) (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2539, 17) คือประชาชนจะต้องถูกประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สินต่อเมื่อเป็นกรณีที่ได้กระทำการอันกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น (ร.ร.น., ม. 32) สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง (ร.ร.น., ม. 34) บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ร.ร.น., ม. 43) มีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ก็จะให้สิทธิแก่ผู้ด้อยโอกาสคนยากจน เด็ก คนชรา และคนพิการเป็นพิเศษ เช่น คนไทยที่ยากจนก็มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (ร.ร.น., ม. 52) นอกจากนี้ก็ให้สิทธิแก่ผู้ด้อยโอกาส เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ เป็นพิเศษ เช่น มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม นอกจากนี้เด็กและเยาวชนคือคนที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์หรือยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ แต่ถ้ามีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ก็มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ คนพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ การมีส่วนร่วมทั้งสังคมประชาชนไทยมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นผู้บริโภค สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการต้องการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับคนหรือชุมชนท้องถิ่น แต่หากได้รับความไม่เป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ได้ (ร.ร.น., ม. 53, ม. 54)

1.3 เสรีภาพ (Liberty)

เสรีภาพคือความมีเสรีหรือความเป็นอิสระที่สามารถที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการได้โดยปลอดอุปสรรคโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีเสรีภาพในเรื่องใดแล้วย่อมจะกระทำการอย่างใด ๆ ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ได้อย่างถูกต้องชอบธรรม เสรีภาพย่อมมองออกมาในดินแดนที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีการยอมรับนับถือ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ยืนยันและรับรองความมีเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในการที่จะอ้างเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าบุคคลใดถูกละเมิดเสรีภาพดังกล่าวก็มีสิทธิใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (ร.ช.น., ม. 28) เสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ได้แก่เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในการถือศาสนา นิายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เสรีภาพในทางวิชาการในการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย การเผยแพร่งานวิจัย เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชนหรือหมู่คณะอื่น เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพดังกล่าวก็ย่อมจำกัดหรือต้องอยู่ในกรอบที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

2. ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ

การที่รัฐธรรมนูญโดยเฉพาะของรัฐที่มีการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพในหลาย ๆ ด้านให้แก่ประชาชนนั้นก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีการจำกัดถึงสิทธิและเสรีภาพบางประการ ไม่มีรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยใดในโลกที่รับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในรัฐไว้อย่างสมบูรณ์ (Absolute) โดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดอย่างใด ๆ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2543, 154)

2.1 ขอบเขตในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บุคคลที่อยู่ในภาครัฐ หากใช้อำนาจรัฐกระทำการอันไม่เหมาะสมต่อเพื่อนมนุษย์อื่น กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้เป็นกรณีเฉพาะในมาตรา 26 ว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์... ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” ในขณะที่เดียวกันมาตรา 28 ได้กำหนดขอบเขตในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์... ของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งหมายความว่าเมื่อมนุษย์มีศักดิ์ศรีแล้วก็จะกระทำโดยอำนาจบาตรใหญ่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่ได้ แสดงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ไม่มีลักษณะกว้างไกลจนไร้ขอบเขต กฎหมายมุ่งให้ผู้คนที่มีมากมายในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

2.2 หลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

เมื่อได้ทำความรู้จักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่าหมายความว่าความถึงอะไรและได้แก่ อะไรบ้างที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องรู้ว่าสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนั้นมีขอบเขตแค่ไหนอย่างไร จะได้มาโดยวิธีใดและจะใช้โดยมีการจำกัดขอบเขตหรือไม่

2.2.1 การได้มาซึ่งสิทธิของบุคคล

สิทธิของบุคคลดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอาจจะเป็นสิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิในความเป็นบุคคล สิทธิในสถานะของบุคคล สิทธิในทางหนี้ ซึ่งการได้มาซึ่งสิทธิอาจจะได้มาโดยนิติกรรม นิติเหตุ หรือโดยผลของกฎหมาย ความเป็นบุคคลธรรมดาเริ่มเมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อถึงแก่ความตาย เมื่อสภาพบุคคลเริ่มแล้วเขาก็จะมีสิทธิทันทีตามกฎหมายให้ไว้ อาจจะเป็นสิทธิที่เกิดโดยผลของกฎหมาย เช่น ได้สัญชาติ มีความผูกพันในครอบครัว มีสิทธิในสถานะของความเป็นลูก ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่มีสิทธิที่จะได้เกิดเพราะมารดาเมื่อตั้งครรภ์แล้ว ไม่มีสิทธิที่จะไปทำแท้ง เมื่อเขาเกิดมาแล้วมีแม่หรือมีทั้งพ่อและแม่ ๆ ก็ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ให้การศึกษาแก่ลูกของตน ถ้าเกิดมาแล้วไม่มีพ่อและแม่หรือผู้เลี้ยงดู ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่นี้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากความแตกต่าง โดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควรในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรีในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้ง เมื่อต้องการที่จะมีครอบครัวเป็นของตนเองก็มีสิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกันทั้งหญิงและชายในการที่จะสมรสโดยสมัครใจ (ป.พ.พ. ม. 1458) เว้นแต่เป็นเรื่องผิด

ศีลธรรมหรือขัดต่อกฎหมายบุคคลมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร เลือกการประกอบอาชีพ

สิทธิและเสรีภาพที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ในประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ย่อมปล่อยให้ประชาชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้อย่างเสรี สามารถมีสิทธิ์ในทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เว้นแต่จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม แต่บางประเทศอาจคิดว่าทรัพย์สินที่เอกชนถือครองได้คือสิ่งที่รัฐมอบให้ นอกเหนือจากนั้นยังคงเป็นของรัฐอยู่ตามเดิม ตามมาตรา 1336 ประมวลกฎหมายพาณิชย์ ประชาชนไทยเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ย่อมมีสิทธิใช้สอย จำหน่ายจ่ายโอนรวมถึงจะทำลายเสียก็ได้ ได้ซึ่งดอกผลและมีสิทธิคิดตามเอาคืนมาจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ส่วนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ หรือที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อรัฐนั้นเป็นสิทธิที่ราษฎรมีต่อรัฐ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการรับการศึกษา สิทธิในการได้รับบริการทางสาธารณสุขเสรีภาพในการนับถือศาสนา ในร่างกาย ในเคหสถาน ในการแสดงออก ในการสื่อสาร เป็นต้น ล้วนแต่เป็นสิทธิที่ได้มาโดยผลของกฎหมายทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิต่าง ๆ ที่ได้มานั้นไม่ว่าจะเป็นโดยนิติกรรม นิติเหตุ หรือโดยผลของกฎหมายก็อาจจะเป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) ซึ่งเป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป หรือจะเป็นเพียงสิทธิสัมพันธ์ (Relative Right) ซึ่งเป็นสิทธิทางหนึ่งหรือสิทธิเรียกร้องที่ก่อให้เกิดหน้าที่เฉพาะบุคคลบางคนเท่านั้น

2.2.2 การใช้สิทธิและเสรีภาพ

มาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตน...บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอาจจะถูกจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่การจำกัดนั้นรัฐสามารถทำได้เท่าที่จำเป็นและจะต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เช่น แม้บุคคลจะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในทางวิชาการ แต่เสรีภาพส่วนนี้จะต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในบางกรณีเช่นเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพนั้นอาจจะถูกจำกัดเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติหรือเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุขโลก การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ

ประชาชน การจัดระเบียบ การประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือข้อกีดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน (ร.ร.น., ม. 50) จากที่กล่าวมานี้จะเห็นวัตถุประสงค์ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวแล้วแต่มุ่งถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะมีอยู่และก่อให้เกิดสิทธิและเสรีภาพต่อบุคคลนั้น แม้จะมีการบัญญัติไว้ชัดเจนในดับทกฎหมายใดก็ตามมีประโยชน์แต่อย่างไรก็ตามมันยังคงเป็นเพียงตัวหนังสือเพราะบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่รับรู้ถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นเมื่อตนอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าไม่ว่าจะในด้านการศึกษา ด้านสังคม และเศรษฐกิจ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมโดยเฉพาะผู้ซึ่งด้อยกว่าทั้งหลายย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตย่อมจะไม่ใช่ผู้ที่ก่อให้เกิดความคลอนแคลนต่อสังคมเพราะตนไม่ได้ทำหน้าที่สมาชิกที่ดีในครอบครัว ไม่ได้ทำหน้าที่ที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ บัณฑิตทั้งหลายเป็นเพียงกลุ่มประชาชนกลุ่มน้อยในสังคมไทยที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูง เมื่อจบการศึกษาไปแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายโดยสุจริต เมื่อไปประกอบอาชีพใดไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมาย นักปกครอง นักธุรกิจ นักบัญชี วิศวกร นักข่าว นักบริหาร หรืออื่น ๆ ต้องเห็นความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของคนและของบุคคลอื่น เคารพซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและใช้สิทธิและเสรีภาพของตนอย่างสุจริต ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในบ้านเมืองเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอาจจะลดน้อยถอยลงหรือหมดไป ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาคนด้อยโอกาสถูกข่มเหงรังแกไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญหาการจราจร ปัญหายาเสพติด ปัญหาการประกอบธุรกิจผิดกฎหมายต่าง ๆ ปัญหาการโกงภาษี ปัญหาการใช้แรงงานเถื่อน โดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ที่ตนจะได้เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้ใช้แรงงานไทย ความปลอดภัยของสังคมและประเทศชาติ รวมถึงตลอดถึงปัญหาด้านสุขอนามัยและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ปัญหาหนี้เสียที่สถาบันการเงิน หรือธนาคารก่อขึ้น ปัญหาการไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในเรื่องกิจการต่าง ๆ ของรัฐ การสร้าง การคิดจะทำลายเขื่อนหรือสิ่งอื่น ๆ ย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าประชาชนทั้งหลายและผู้เป็นตัวแทนของรัฐรู้จักเคารพและเห็นความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในโลก ผู้ซึ่งมีความแตกต่างจากตนในเรื่องของถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ก็จะบรรลุดตามเจตนารมณ์ซึ่งคนส่วนใหญ่ในประเทศมุ่งหวัง

ความรู้คู่คุณธรรม : ความเป็นมนุษย์

รองศาสตราจารย์วินทร์ บุญชู

1. ความหมายของมนุษย์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการมาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

การทำ “คน” ให้เป็นมนุษย์จึงเป็นจุดหมายของการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน และอนาคต

“มนุษย์” พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง

ความหมายของมนุษย์ตามหลักของศาสนา (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน 2541, 35)

1. ความหมายของมนุษย์ตามหลักของศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู มิได้กล่าวไว้ชัดเจน แต่พอจะวิเคราะห์ความหมายจากคำว่ามนุษย์ได้ดังนี้ มนะ แปลว่า ใจ อุษยะ แปลว่า สูง รวม 2 คำเข้าด้วยกันเป็น มนุษย์ แปลว่า ผู้มีใจสูง คือ สูง ด้วยคุณธรรม ดังนั้น จึงสรุปได้ความว่า มนุษย์ หมายถึง ผู้มีใจสูงด้วยคุณธรรม

2. ความหมายของมนุษย์ตามหลักศาสนาพุทธ พุทธศาสนามีทัศนะสอดคล้องกับศาสนาพราหมณ์ในเรื่องความหมายของมนุษย์ที่ว่า “ผู้มีใจสูงด้วยคุณธรรม” และยืนยันว่า มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิต แต่สิ่งสำคัญและเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ คือ จิต จึงให้ความสำคัญแก่จิตมากกว่าร่างกาย ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์อรุทธกถาธรรมบทว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด (ทุกสิ่ง) สำเร็จได้ด้วยใจ หากว่าบุคคลมีใจ ผ่องแผ้วแล้วจะพูดก็ตามจะทำก็ตาม ย่อมได้รับความสุข เปรียบเสมือนเงาติดตามบุคคลฉะนั้น”

3. ความหมายของมนุษย์ตามหลักของศาสนาคริสต์ มนุษย์ คือฉายาของพระเจ้า มนุษย์สร้างมาจากฉายาของพระองค์ มนุษย์ คือส่วนหนึ่งของสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างมา มนุษย์ไม่มีความเป็นที่เป็นของตัวเอง มนุษย์เกิดมาจากความว่างเปล่า ได้รับชีวิตจากพระเจ้า การเข้าใจ

ว่า มนุษย์ คือฉายาของพระเจ้า มนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ ไม่ว่า ชาย-หญิง ไม่ว่า ผิวพรรณ เชื้อชาติอะไรก็เป็นหนึ่งเดียวกัน คือ “เป็นฉายาของพระเจ้าด้วยกัน”

4. ความหมายของมนุษย์ตามหลักของศาสนาอิสลาม ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์มีธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกันระหว่างชีวิตนี้หลังการตาย ความหมายที่สมบูรณ์ของมนุษย์เป็นการเชื่อมโยงระหว่างชีวิตในโลกนี้กับชีวิตในโลกหน้า

พุทธทาสภิกขุ (2543, 7-11) กล่าวว่า “คนก็คือคน, ไม่ต้องอธิบายว่าคนนั้นคืออะไร...มีคำมากมาย...ภาษาบาลีมีคำว่า *นโร* หรือ *นร* นี้ก็แปลว่าคน, คำว่า *ชโน* หรือ *ชน* ก็แปลว่า *ชน* หรือคน คำว่า *ปิส* ก็แปลว่า *คน*, คำว่า *บุริส* ก็แปลว่า *คน*, คำว่า *บุคคล* ก็แปลว่า *คน*, แต่มีคำที่ดีที่สุดกว่าคำอื่น ก็คือคำว่า *มุนัสส* ซึ่งเรา ก็ แปลว่า *คน*... คนนั้นไม่ใช่สัตว์ คือ ไม่ใช่สัตว์เดรัจฉาน คนเป็นสัตว์อย่างมนุษย์...คำว่ามนุษย์ นี้แปลว่า ผู้มีใจสูงแม้จะแปลตามตัวหนังสือว่า มนุษย์ คือลูกหลานของมनु มนุก็ยังมีใจสูง...ลองเปรียบเทียบกันดูว่า คนกับสัตว์ มันดีกว่ากันอย่างไร ถ้าดูกันทางร่างกายแล้ว คำกล่าวโบราณที่สุดมีอยู่ว่า *อาหารนิททาภนเม-กุนณจ เป็นต้น ซึ่งมีใจความว่า การกินอาหารก็ดี การนอนหลับก็ดี การอยู่กันเป็นคู่ มีกิจกรรมของคนเป็นคู่ก็ดี การรู้จักชี้ขาดวิงวั้นภัยก็ดี สืออย่างนี้มีเสมอทั้งคนและสัตว์ ธรรมะเท่านั้น ที่แตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ เอาธรรมะออกไปเสียแล้ว คนกับสัตว์จึงเหลือเท่ากัน”*

มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ได้ ต้องอาศัยร่างกายและจิตเป็นเครื่องจักรกลปฏิบัติการกิจประจำวันให้ดำเนินและลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจกันว่า กายและจิตใจจะต้องปกติ ถ้าส่วนของร่างกายหรืออวัยวะระบบใดก็ตามผิดปกติ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็จะผันผวน ในทำนองเดียวกันถ้าจิตผิดปกติ การดำเนินชีวิต ก็ย่อมจะบกพร่องเช่นกัน และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้คือ ความผิดปกติทางกายจะสะท้อนจิตความปั่นป่วนทางจิตก็จะสะท้อนกายด้วย ร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยอวัยวะมากมายหลายสิบระบบ แต่ละระบบทำงานเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อน ลึกซึ้ง สมองซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งจิตหรือมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของจิต เป็นอวัยวะที่ซับซ้อนที่สุดของมนุษย์ จิตประกอบด้วยความสามารถในการรับสัมผัสทั้งห้า สติปัญญา ความจำ ความคิด อารมณ์และปัญญาพฤติกรรมของมนุษย์ (มุกดา สุขสมาน 2537, 12)

มนุษย์มีความแตกต่างกันมากในทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล เราจึงเห็นมนุษย์ทั้งโลกแตกต่างกันทั้งทางกายและจิต นับตั้งแต่ โครงสร้างของร่างกาย หน้าตาผิวพรรณ สติปัญญา ความจำ ความคิด อารมณ์ และการแสดงออก (มุกดา สุขสมาน 2537, 12)

2. ส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์

ในแง่ของสสาร ร่างกายของมนุษย์ดูเหมือนจะไม่มีอะไรน่าตื่นตะลึง ราว 20 ชนิด ในร่างกายมนุษย์นั้นสามารถพบได้ในสิ่งต่าง ๆ ในโลก แต่ในร่างกายมนุษย์ ราวเหล่านี้ประสมกันในลักษณะที่ซับซ้อนเฉพาะตัวสารสำคัญที่พบประมาณร้อยละ 70-80 เป็นน้ำ แต่ก็มีสารผสมบางอย่างที่ไม่ปรากฏในสิ่งที่ไม่มีชีวิต นอกจากน้ำแล้ว ยังมีสารโปรตีนอยู่ร้อยละ 10-20 ตามด้วยเกลือแร่อันเป็นส่วนผสมของโลหะกับอโลหะ ไขมัน คาร์โบไฮเดรต (แป้งและน้ำตาล) และกรดนิวคลีอิก (nucleic acids) ได้แก่ ดีเอ็นเอ (DNA ย่อจาก deoxyribonucleic acid) ซึ่งเป็นโปรแกรมหลักของการประกอบสร้างร่างกาย และ อาร์เอ็นเอ (RNA ย่อจาก ribonucleic acid) แต่ที่น่าสนใจก็คือ ร่างกายไม่ใช่ระบบทางเคมีที่ตายตัว แต่จะมีพลวัตปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพราะมีการจัดระบบที่ดีเสริมการออกแบบที่น่าอัศจรรย์ กล่าวคือ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายสามารถเสริมสร้างตนเองเจริญเติบโต มีการรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ มีระบบควบคุมซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ร่างกายยังสามารถสืบพันธุ์เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของชีวิตได้ (รีดเดอร์ ไคเจทส์ 2543, 22)

ร่างกายของมนุษย์มีการจัดระบบเป็น 4 ระดับ ระดับที่เล็กที่สุดได้แก่ เซลล์ (cell) จำนวนประมาณ 75-100 ล้านล้านเซลล์ แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้กว่า 100 ประเภท เซลล์ที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งวัสดุไม่มีชีวิตที่รองรับเซลล์เหล่านั้น (ซึ่งเรียกว่า เมทริกซ์-matrix) จะประกอบกันขึ้นเป็นกลุ่ม เรียกว่า เนื้อเยื่อ (tissue) เนื้อเยื่อที่เกี่ยวข้องกันรวมกลุ่มกันเป็นอวัยวะ (organ) เพื่อทำงานเฉพาะอย่าง ในลำดับสุดท้าย ร่างกายจะมีการรวมกลุ่มอวัยวะต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานสัมพันธ์เป็นระบบ (system) เดียวกัน (รีดเดอร์ ไคเจทส์ 2543, 22)

ระบบต่าง ๆ ของร่างกายมี 10 ระบบ คือ

1. ระบบประสาท (Nervous system) ประกอบสมอง ไขสันหลังและเส้นประสาท
2. ระบบต่อมไร้ท่อ (Endocrine system) ประสานการทำงานของร่างกาย ตั้งแต่พัฒนาการของเพศลักษณะ ไปจนถึงการใช้สารอาหารในชีวิตประจำวัน
3. ระบบหายใจ (Respiratory system) ประกอบด้วยปอดเป็นสำคัญ
4. ระบบไหลเวียนโลหิต (Circulatory system) ประกอบด้วยหัวใจ หลอดโลหิตดำ หลอดโลหิตแดงและโลหิต
5. ระบบกล้ามเนื้อ (Muscular system) มักเสนอรวมไปกับระบบกระดูก เพราะสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
6. ระบบย่อยอาหาร (Digestive system) ประกอบด้วยปาก ฟัน กระเพาะอาหาร ลำไส้ ตับ และอื่น ๆ

7. ระบบกระดูก (Skeletal system) ทำหน้าที่เป็นโครงร่างส่วนแข็ง และสร้างเม็ดเลือดจากไขกระดูก
8. ระบบสืบพันธุ์ (Reproductive system) มักศึกษาในแง่การทำงานของอวัยวะและในแง่การตั้งครรภ์ และการกำเนิด
9. ระบบผิวหนัง (Skin) เป็นส่วนที่ปกคลุมร่างกายและบุผิวภายในอวัยวะต่าง ๆ ระบบนี้รวมผม ขนและเล็บด้วย
10. ระบบขับถ่ายปัสสาวะ (Urinary system) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบสืบพันธุ์

ในทำนองเดียวกับอวัยวะต่าง ๆ ในแต่ละระบบทำงานร่วมกัน ระบบต่าง ๆ ทั้ง 10 ระบบในร่างกายก็ต้องพึ่งพาสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ระบบหายใจ จำต้องอาศัยระบบไหลเวียนโลหิตเพื่อนำออกซิเจนไปสู่ส่วนต่าง ๆ และเพื่อนำเลือดที่มีคาร์บอนไดออกไซด์กลับมาขังปอด ระบบทุกระบบในร่างกายต้องทำงานสอดคล้องประสานกัน ร่างกายของเราจึงจะเป็นปกติ หากระบบใดเกิดความผิดปกติขึ้นก็ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ ด้วย เช่น ความเครียดในระบบประสาท ก็จะมีผลต่อการย่อยอาหาร เป็นต้น (ริดเดอร์ ไจเจทส์ 2541, 23)

ทางพุทธศาสนาได้กำหนดว่ากายนี้ประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม (นฤมล มรรคแมน 2541, 89)

1. ธาตุดิน มี 20 คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เอ็น เนื้อ เส้นเลือดดำ กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ ปอด ม้าม ลำไส้ใหญ่ อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง
2. ธาตุน้ำ มี 12 คือ น้ำดี น้ำลาย หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลว เสมหะ น้ำมูก น้ำไขข้อ ปัสสาวะ
3. ธาตุไฟ มี 4 คือ ความร้อนที่ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ความร้อนที่เผาผลาญทำให้ร่างกายทรุดโทรมเหี่ยวแห้งไป ความร้อนที่ทำให้ร่างกายกระวนกระวายจนทนไม่ได้ และความร้อนที่ช่วยย่อยอาหารที่บริโภคเข้าไป
4. ธาตุลม มี 6 คือ ลมพัดขึ้นเบื้องบน (ทำให้วิ่งเวียน เรอ อาเจียน) ลมพัดลงเบื้องล่าง (ทำให้ผายลม ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ) ลมพัดในท้อง (ทำให้แน่นท้อง ปวดท้อง) ลมในไส้ (ทำให้ท้องแข็งตึง) ลมที่พัดชานไปทั่วตัว และลมหายใจเข้าออก

ถึงแม้จะมีอายุยืนเกิน 115 ปี แต่คนส่วนใหญ่ทั่วไปอายุยืนไม่เกิน 85 ปี ทำให้เชื่อได้ว่ามนุษย์นั้นถูกกำหนดอายุขัยไว้แล้ว โดยมีหน่วยพันธุกรรม (gene) ในเซลล์เป็นตัวสั่งให้เซลล์หยุดทำงานเมื่อถึงกำหนดเวลา นักวิทยาศาสตร์ยังค้นพบจากการทดลองว่า เซลล์จะหยุด

การแบ่งตัวเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่ง และคุณภาพของเซลล์จะเสื่อมลงตามลำดับ (รีดเดอร์ ไคเจทส์ 2543, 21)

มนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือร่างกายและจิตใจ ส่วนที่เป็นร่างกายได้มาจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากพ่อแม่บรรพบุรุษ ส่วนที่เป็นจิตใจมาจากจิตแท้ดั้งเดิมและจากการหล่อหลอมกลมกล่อมเกลาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ในปัจจุบัน ว่าโดยรวมการเกิดของมนุษย์เป็นธรรมชาติมีเหตุและปัจจัยทำให้เกิดด้วยแรงแห่งกรรม ในพุทธศาสนาถือว่าเป็นกฎแห่งอิทัปปัจจยา (ระวีภาวิไล 2531, 118)

3. ความเป็นมนุษย์

การเกิดมาเป็นมนุษย์นั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ยากแสนยาก” ดังมีพระพุทธภาษิตว่า “กิจจา มนุสสปฏิลาโก-การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์เป็นของยาก (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ 2541, 1)

ความเป็นมนุษย์นั้น ก็คือคนที่มีธรรมะประจำใจ เป็นคนมีจิตใจสูง ซึ่งจะได้จากการอบรม ฝึกหัดปฏิบัติเรียนรู้ การศึกษาจึงเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ สถานศึกษาจึงเป็นสถาบันจัดการเรียนการสอนถ่ายทอด ศิลปวิทยาการและวัฒนธรรม ทางด้านความรู้พื้นฐาน วิชาการ วิชาชีพ ตลอดจนสอนวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งศาสนาที่นักเรียน นักศึกษาศรัทธา นับถือ

มนุษย์สามารถพัฒนาตัวเองทางจิตใจให้เป็นผู้บริสุทธิ์จากความชั่ว และนั่นก็เป็นการพูดถึงในแง่จริยศาสตร์ (Ethics) เท่านั้นซึ่งยกศักดิ์ศรีสูงสุดและความสำคัญประเสริฐสุดให้แก่มนุษย์อยู่นั่นเอง (สิทธิ บุตรอินทร์ 2522, 61)

มนุษย์นิยมเห็นว่าในความเป็นจริงนั้น มนุษย์มีศักยภาพ (Potentiality) ที่จะทำอะไร ๆ ได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของมนุษย์เอง ในการประพุดติปฏิบัติต่อกันให้เกิดคุณงามความดีขึ้นแก่กันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่ “ใจของมนุษย์” ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน (สิทธิ บุตรอินทร์ 2522, 98)

พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและประกาศพระสัจธรรม ทรงตรัสบอกไว้อย่างแจ่มชัดว่า ได้มาจากการปฏิบัติของพระองค์เอง หาได้มาจากการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์สักสิ่งใด ๆ ก็หาไม่และเป็นสัจธรรมที่เน้นถึงเจตจำนงอิสระของมนุษย์ เน้นถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ว่ามีอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (สิทธิ บุตรอินทร์ 2522, 105) ทรงถือว่าการที่พระองค์ได้บรรลุคุณวิเศษซึ่งทำให้พระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธ ก็โดยพระปรีชาสามารถและพระอุทสาหะวิริยภาพของพระองค์เองในฐานะที่เป็นมนุษย์ หาใช่อำนาจเทพเจ้าใด ๆ บันดาลให้พระองค์เป็นเช่นนั้นไม่ (สิทธิ บุตรอินทร์ 2522, 105-106)

ความแตกต่างที่สำคัญของการสร้างบุคลิกภาพตามแนวทางจิตวิทยาตะวันตก กับแนวทางพุทธศาสนานั้น คือการให้ความสำคัญแก่อัตตาในโลกตะวันตก ซึ่งตรงข้ามกับการลดคุณค่าของอัตตาอันเป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา ลักษณะทั้งหลายซึ่งนำนิยมประทับใจอันปรากฏเป็นบุคลิกภาพของท่านผู้ทรงคุณธรรมในพุทธศาสนานั้น แม้เป็นสิ่งก่อความนิยมชมชื่นและเลื่อมใส แต่ก็มีได้เป็นเป้าหมายใหญ่ใหญ่ของการปฏิบัติธรรมอบรมตนเอง พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ว่า ธรรมทั้งหลายจะเป็นกุศลหรืออกุศลหรือเป็นกลางก็ตาม ย่อมแปรไปผ่านไประยะเวลาจะเป็นหลักแห่งการยึดถือเอาเป็นตัวตนหรือเป็นของตัวของตน (ระวี ภาวิไล 2531, 118)

4. ประเภทของมนุษย์

มนุษย์ตามหลักของพุทธศาสนา การที่พุทธศาสนาได้จำแนกมนุษย์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้นก็เพื่อจำแนกคำสอนทางปฏิบัติให้เหมาะสมกับมนุษย์ประเภทต่าง ๆ พุทธศาสนาได้แบ่งมนุษย์ตามระดับจิต ซึ่งอาจวัดได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้ปรากฏ ดังนี้ (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ 2541, 36)

1. มนุษย์เปรต ได้แก่ มนุษย์ที่โลกจัด อยากรได้ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักอ้ม เหมือนเปรตที่ท่านกล่าวว่า มีปากเล็ก ท้องโต กินไม่รู้จักอ้ม
2. มนุษย์ดิรัจฉาน ได้แก่ คนที่มีความประพฤติดีเหมือนสัตว์ ไม่มียางอาย คุร้ายฉกฉวยเอาเมื่อมีโอกาส ใฝ่กาม ไม่เลือก เทือกเถาเหล่ากอ ไร้คุณธรรม
3. มนุษย์นรก ได้แก่ มนุษย์ที่ประพฤดิชั่ว ต้องเดือดร้อน เพราะความโลภ โกรธ และหลง อาฆาตพยาบาทผู้อื่นในชีวิตหาความสุขและความเจริญไม่ได้
4. มนุษย์ที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ มนุษย์ผู้มีใจสูง หรือมนุษย์ที่มีมนุษยธรรม สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ คือ การมีธรรมประจำใจ
5. มนุษย์เทวดา หรือมนุษย์ผู้ประเสริฐ ได้แก่มนุษย์ที่ประพฤดีดี และปฏิบัติชอบ ทำตนให้เป็นเทวดาด้วยการประพฤดิธรรม 2 ประการ คือ หิริ-ความละอายต่อบาป และ โอตตัปปะ-ความเกรงกลัวต่อบาป ตามหลักพุทธศาสนามนุษย์ที่แท้ต้องมีมนุษยธรรม (เบญจศีล-เบญจธรรม) ค่าของความเป็นมนุษย์อยู่ที่การมีคุณธรรม

มนุษย์ในอุดมคติในแง่ของการแสดงบทบาทของชีวิตพุทธปรัชญาได้จำแนกมนุษย์ในสังคมออกเป็น 4 ประเภท โดยถือชี้ดัชนีและขอบเขตของประโยชน์เกื้อกูล ที่เกิดจากผลงานชีวิตคนเป็นเกณฑ์วินิจฉัย (สิทธิ์ บุตรอินทร์ 2522, 124 อ้างจาก AN. II, p. 95ff)

- ประเภทที่ 1** เป็นมนุษย์ที่เกิดมา ไม่ทำชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
- ประเภทที่ 2** เป็นมนุษย์ที่เกิดมาเพียงเพื่อทำชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองฝ่ายเดียว แต่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (ซ้ำยังจะให้โทษแก่ผู้อื่น)
- ประเภทที่ 3** เป็นมนุษย์ที่เกิดมา เพื่อทำชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นฝ่ายเดียวร่ำไป แต่ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง (ซ้ำยังจะทำให้ตนเองเดือดร้อน)
- ประเภทที่ 4** เป็นมนุษย์ที่เกิดมา เพื่อทำชีวิตให้เกิดคุณประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายตนเองและผู้อื่น (มนุษย์ประเภทนี้เป็นมนุษย์ในอุดมคติ ในแง่ การแสดงบทบาทของชีวิต)

บุคคลทั้ง 4 ประเภท อาจประเมินคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้ดังนี้

ประเภทที่ 1 เป็นมนุษย์จำพวกสักแต่ได้ชื่อว่าเกิดมาเป็นมนุษย์โดยรูปและนาม การดำรงชีวิตของมนุษย์ประเภทนี้ ไม่ได้ให้ประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้นต่อโลก ถือเป็นมนุษย์ประเภทต่ำสุด รกโลก หนักสังคม และมีคุณค่าของชีวิตเท่ากับศูนย์ ตามภาษาพุทธปรัชญาเรียกว่า “โมฆะบุรุษ” แปลว่าคนเปล่าประโยชน์ นอกจากเป็นคนเปล่าประโยชน์ และไม่ถือเป็นกำลังคนของชาติ (Manpower) แล้วยังเกิดมาให้เป็นภาระรับผิดชอบของสังคมฝ่ายเดียว พระพุทธเจ้าทรงดำหนิบุคคลจำพวกนี้ว่า เป็นประดู่ไม้ที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้าใกล้เชิงตะกอนไฟติดสองข้าง ตรงกลางเปื้อนโคลนจะนำมาใช้ในบ้านก็ไม่ได้ ในปากก็ไม่ได้

ประเภทที่ 2-3 เป็นมนุษย์จำพวกที่มีคุณค่าต่อสังคมพอประมาณ เพราะยังใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์อยู่บ้าง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง กล่าวคือ ไม่เพื่อตัวเองก็เพื่อผู้อื่น มนุษย์ใน 2 ประเภทนี้ ยังไม่จัดเข้าเป็นมนุษย์ในอุดมคติของพุทธปรัชญา

ประเภทที่ 4 มนุษย์ประเภทนี้จัดเข้าเป็นมนุษย์ในอุดมคติ ในแง่การแสดงบทบาทของชีวิต ทั้งนี้เพราะมนุษย์จำพวกนี้ไม่ดำเนินชีวิตและไม่ใช้ชีวิตให้เป็นคน “เปล่าประโยชน์” ตามลักษณะของมนุษย์ในประเภทที่ 1 และไม่ใช้ชีวิตไปตามแนวทางสุดโต่ง ตามความในข้อที่ 2 และ 3 แต่ดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือทำชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม มนุษย์ประเภทนี้ไม่ทำให้ทั้งคนและสังคมเดือดร้อน กลับให้คุณทั้งคนและสังคม จึงเป็นชีวิตที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ บุคคลประเภทนี้พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ และถือว่าเป็นมนุษย์ในอุดมคติเป็นคนที่มีความรู้และความดีแบบเป็นบุคคลที่สมควรแก่การยกย่องโดยแท้ (สิทธฺ์ บุตรอินทร์ 2522, 126)

5. ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ

พระพุทธองค์ทรงเน้นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข “ด้วยการประพุดติแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเอาใจเราไปใส่ใจเขา” พระพุทธองค์ทรงถือว่าความซุ่มนุษย์เป็นผู้ประกอบขึ้นมาเอง ไม่มีการผูกขาดหรือถูกกำหนดไว้ตายตัว จากพระเจ้าองค์ใดให้ตกเป็นของคนหรือชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ทุกคนมีอิสระที่จะลดหรือเพิ่มคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ของตัวเองด้วยการกระทำของตนเองได้ ทรงเห็นว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่ที่การมีเจตจำนงอิสระของมนุษย์ในการกระทำการต่าง ๆ และการกระทำนี้เองเป็นตัวกำหนดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การกระทำที่ทรงยกย่องว่าเป็นการแสดงถึงความเป็นมนุษย์ ก็คือการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท การให้ความเคารพและตีคุณค่าของชีวิตผู้อื่นไม่น้อยไปกว่าคุณค่าของชีวิตตนเอง (สิทธิ์ บุตรอินทร์ 2522, 120)

พุทธปรัชญาถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มีความชีวิตชนิดพิเศษที่ได้รับการปรุงแต่งขึ้นมาเป็นนามและรูป กล่าวคือ มนุษย์มีส่วนประกอบที่สุดสองส่วน คือส่วนที่เป็นรูปธรรมคือร่างกายกับส่วนที่เป็นจิตใจ (สิทธิ์ บุตรอินทร์ 2522, 123)

6. หน้าที่สำคัญของมนุษย์

การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งได้มาโดยยากเช่นนี้ ก็ควรมุ่งแสวงหาสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของชีวิต คือหลักปรัชญาและคำสอนทางศาสนา เพราะหลักปรัชญานั้นจะให้โลกทัศน์หรือประทีปส่องทางชีวิตมนุษย์ ส่วนศาสนานั้นจะให้แนวทางปฏิบัติ อันจะทำให้มนุษย์ได้รับความสุขความสำเร็จในชีวิต (ชัชววัฒน์ อัดพัฒน์ 2541, 3)

หน้าที่สำคัญของมนุษย์แต่ละคน คือการฝึกตนเอง พัฒนาตนเอง เข้าใจตนเอง สุภาษิตโลกนิคิตที่ว่า จิตมนุษย์นี้ไซร้ยากแท้หยั่งถึง มุ่งหมายถึงจิตของเราเองเป็นปฐม การเข้าใจจิตของตนเองเป็นบันไดสำคัญที่จะก้าวไปสู่ความเข้าใจจิตใจผู้อื่น การพัฒนาตนเองด้วยตนเองก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เป็นรากฐานที่จะช่วยเหลือพัฒนาของบุคคลอื่นและสังคมได้ สังคมประกอบขึ้นจากบุคคล สังคมคือบุคคล ดังนั้นเพื่อจะเจริญเป็นอารยะ ก็แต่ละบุคคลนั่นเองที่จะต้องมีความเจริญ มีอารยธรรมอยู่ในจิตใจ ผู้มุ่งความเจริญจึงจำเป็นต้องพิจารณาตนเองเสียก่อน และพัฒนาตนเองเสียก่อนที่จะไปพยายามพัฒนาคนอื่น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนคนทั้งหลายก็เพื่อให้แต่ละบุคคลได้ฝึกฝนความนึกคิดเพื่อเรียนรู้และรู้ทันจิตใจของตนเอง ความผาสุกทางจิตใจเป็นรากฐานของความผาสุกทางวัตถุ เพราะความเจริญทางวัตถุก็เป็นผล จากการสร้างสรรค์ของจิตมนุษย์นั่นเอง สรุปว่า บุคคลแรกที่เราจะต้องพัฒนาคือตัวเราเอง (ระวี ภาวิไล 2531, 119)

7. ศิลธรรมเพื่อมนุษยโลกและมนุษยโลกเพื่อศีลธรรม

สัมมาทิฐิเป็นรากแก้วของศีลธรรม สมัยนี้โดยมากไม่ชอบศีลธรรม พวกมันเบื่อหน่ายในศีลธรรม ถึงกับเกลียดชังก็มี หรือไม่สนใจก็มี ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบมั่นล้าบากที่สุดในข้อที่มนุษย์จะมีสัมมาทิฐิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่หลงไหลประชาธิปไตย คือต่างคนต่างมีความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ แล้วก็อบรมมั่วสุมกัน แต่ที่จะใช้ความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ กระทบห่อตาม ๆ กัน ไปอย่างตื่นตูมมันก็ยาก หรือเป็นการยากที่จะเดินไปตามทางของสัมมาทิฐิ เพราะคนโดยมากนั้นไม่ได้มีสัมมาทิฐิ หรือว่าคนทั้งหมดไม่ได้มีสัมมาทิฐิมาแต่ในท้อง หรือมาแต่อ่อนแต่ออก มันเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมให้เจริญมากขึ้น เมื่อไม่ได้ศึกษาในข้อนี้ ไปมีการศึกษากันเป็นอย่างอื่น ทิฐินั้นก็เปลี่ยนไปเปลี่ยนไปโดยไม่รู้สึกตัว ไปเป็นมิชฌาทิฐิได้โดยไม่รู้สึกตัวแต่เขาก็คงคิดว่าเป็นสัมมาทิฐิอยู่นั่นเอง (พุทธทาสภิกขุ 2543, 196)

ศีลธรรมต้องเป็นภาวะปกติของทุกสิ่ง หรือการกระทำที่เป็นเหตุให้มีภาวะปกติ แล้วก็เป็นผลขึ้นมา เป็นปรากฏการณ์อยู่ทั่ว ๆ ไป ถ้าทำผิดศีลธรรม จะมีปัญหาทุกชนิดขึ้นอย่างที่เกิดขึ้นอยู่ในโลกเวลานี้ ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าในทางไหน มันเกิดขึ้นเพราะไร้ศีลธรรม ถ้ามีศีลธรรมอย่างเดียว ปัญหาเหล่านี้ไม่เกิด แม้แต่ปัญหาการขาดแคลนทางวัตถุก็ดี สงครามก็ดี อาหารไม่พอกก็ดี อะไร ๆ ก็ล้วนแต่ขาดศีลธรรม... ไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรม สิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ในรูปของวิกฤตการณ์ทั้งหลาย นั่นคือ ภาวะที่มันไร้ศีลธรรม มองดูแล้วเห็นว่าโลกนี้กำลังเอียงลงไป ๆ จมลงไป ๆ ในภาวะที่ไร้ศีลธรรม มีลำดับชนิดที่มันพรางตาที่สุด ที่จะถล่มลงไปโดยไม่รู้สึก เพราะว่ามันจมลงไปในทางเนื้อหนังคือเห็นแก่วัตถุ ไม่เห็นแก่เรื่องจิตใจ หรือทางนามธรรม เมื่อหลงในวัตถุมากขึ้น ก็เหยียบย่ำเรื่องทางนามธรรม หรือทางจิตใจ ฉะนั้นจึงไม่เคารพพระธรรม ไม่เคารพหลักเกณฑ์ทางธรรม เช่น ไม่เคารพคนเฒ่า คนแก่ ไม่เคารพพ่อแม่ ไม่เคารพผู้มีพระคุณ เป็นต้น เมื่อไม่มีมิตรภาพในโลกนี้ ซึ่งมันไร้ศีลธรรม มันก็มีแต่มิตรภาพหลอกลวง คือชวนกันไปเบียดเบียนผู้อื่น เอาประโยชน์มาแบ่งกัน นี่ก็เหมือนสงครามในโลกเวลานี้ การใช้อำนาจไม่ถูกต้อง เปิดโอกาสให้อำนาจของอธรรมมาครอบงำโลก ความรับผิดชอบในทางศีลธรรม ไม่มีใครยอมรับ ล้วนแต่ปิดออกไปให้ใครไม่ทราบไม่รู้ว่าให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ไม่มีใครเป็นเจ้าของประเทศ เพื่อที่จะรับผิดชอบทางศีลธรรม ว่ามันกำลังเสื่อมศีลธรรมแล้วจะต้องแก้ไขอย่างนี้เป็นต้น (พุทธทาสภิกขุ 2543, 229-230)

เรามีศีลธรรมเพื่อมนุษย เรามีมนุษยเพื่อศีลธรรม มีศีลธรรมเพื่อมนุษยนี้ ถ้าไม่ใช่เพื่อมนุษยแล้วจะเพื่อใคร จะเอาไปไหน ศีลธรรมก็เพื่อมนุษยนั่นเอง โดยเหตุก็คือ สร้างธรรมะ

ที่จะให้เกิดความสงบ โดยผลก็ได้รับผลของความสงบ นี้เรียกว่าศีลธรรมนี้มันเพื่อมนุษย์ (พุทธทาสภิกขุ 2543, 231)

มนุษย์เพื่อศีลธรรม เป็นมนุษย์ทำไม เป็นมนุษย์เพื่อศีลธรรม ไม่ใช่เพื่อกิน เพื่อ काम เพื่อเกียรติ อย่างที่คนเขาพูดกันอยู่ แม้ปากเขาจะพูดเป็นอย่างอื่น แต่ในจิตของเขาก็เป็นมนุษย์ เพื่อกิน เพื่อ काम เพื่อเกียรติ ทั้งนี้ ยิ่งหลงหนักเข้าไปในเรื่องนี้ ก็ยิ่งไม่เป็นมนุษย์หนักเข้า ฉะนั้น เราเป็นมนุษย์เพื่อมีศีลธรรม คือให้ศีลธรรมปรากฏขึ้นมาในโลก ให้โลกนี้มีสัตว์ชนิดหนึ่ง ซึ่งเขาเรียกกันมนุษย์ผู้มีศีลธรรม (พุทธทาสภิกขุ 2543, 232)

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. 2541. หลักการดำรงชีวิตในสังคม (PY 100) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พุทธทาสภิกขุ. 2543. บางแง่มุมของมนุษย์ในทัศนะพุทธทาสภิกขุ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- นฤมล มารคแมน. 2541. การเจริญสมาธิตามแนวทางพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มุกดา สุขสมาน. 2537. มนุษย์ : ภาวะกายและจิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระวี ภาวิไล. 2531. ศาสนากับปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : กะรัต.
- รีดเดอร์ ไดเจสส์. 2543. พื้นฐานแห่งกายมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร.
- ลิทซ์ บุตรอินทร์. 2522. มนุษย์นิยม (Humanism). กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
-

การเมืองการปกครอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ พันธุลาภ

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

1. อธิบายระบบการเมืองและการปกครอง
2. อธิบายการปกครองแนวเสรีชน
3. การเมืองการปกครองไทยปัจจุบัน
4. เสนอแนวคิดสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย
5. ประชาสังคม
6. วิสัยทัศน์และจริยธรรมของผู้นำ
7. คุณธรรมกับการเมือง

เนื้อหา

1. ความหมายของการเมืองและการปกครอง
2. ลักษณะเด่นของการปกครองสหรัฐอเมริกา
3. ประชาธิปไตย
4. สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย
5. ประชาสังคม
6. วิสัยทัศน์ และจริยธรรมของผู้นำ
7. จริยธรรมกับการเมือง

การเมืองและการปกครอง

การเมือง (Politics) และการปกครอง (Government) นั้นมักจะถูกนำมาใช้ควบคู่กันไป โดยเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วการเมืองและการปกครอง มีความหมายที่แตกต่างกัน คือ “การเมือง” หมายถึงเรื่อง การต่อสู้แย่งชิงอำนาจ (International Politics, like all politics is a struggle for power ฮัน เจ มอร์แกนทาว, 1985 P. 15)

และการต่อสู้แย่งชิงอำนาจที่มีผลกระทบต่อสังคมทั้งสังคม หรือส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งเป็นเรื่อง ที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความชอบธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ ของรัฐต่อราษฎร หรือของราษฎรต่อรัฐ และการจัดสรรทรัพยากรของรัฐเพื่อมวลชน ฯลฯ

“การปกครอง” หมายถึง การบริหารโดยการวางระเบียบกฎหมาย (Law and Order) สำหรับสังคมเพื่อที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนรูปแบบของการปกครองนั้นมี หลายรูปแบบต่างกันขึ้นอยู่กับระบบการปกครองนั้นจะเป็นแบบใด เช่น ประชาธิปไตย สังคม- นิยมคอมมิวนิสต์ หรือเผด็จการ ฯลฯ แต่กระแสปกครองที่ครอบงำอยู่ในสังคมชุมชน ระหว่างประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ก็คือ กระแสปกครองระบอบประชาธิปไตย การ ปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (Government of the people, by the people and for the people) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี อับบาฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐฯ นั้น ได้รับการกล่าวขวัญถึงกันอยู่เสมอ แต่ในความเป็นจริงทางปฏิบัติอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไปก็ได้ เพราะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้นแตกต่างกัน แม้ว่าจะเลือกใช้อุดมการณ์เดียวกันก็ตาม

เมื่อก้าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง ในปัจจุบันรูปแบบการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระบบ คือ

1. ระบบอเมริกัน คือ “ระบบการปกครองโดยประธานาธิบดี” ซึ่งประธานาธิบดีเป็น ทั้งประมุขของประเทศและประมุขของฝ่ายบริหาร
2. ระบบอังกฤษ คือ “ระบบการปกครองโดยรัฐสภา” ซึ่งรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจทั้ง ของฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ
3. ระบบฝรั่งเศส คือ “ระบบกึ่งประธานาธิบดี กึ่งรัฐสภา” ซึ่งประธานาธิบดีและ รัฐสภา เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและนิติบัญญัติร่วมกัน

สหรัฐในฐานะที่เป็นเอกะอภิมหาอำนาจ (The Unisuperpower) ของสังคมชุมชน ระหว่างประเทศ และยิ่งกว่านั้นเป็นแม่แบบที่สำคัญแบบหนึ่งของระบบการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย แม้ว่าระบบการปกครองและระบบการเมืองของสหรัฐฯ จะมีรูปแบบที่ค่อนข้างจะ แตกต่างจากรัฐเอกราชทั้งหลายในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ แต่ระบบการปกครองและระบบ การเมืองรูปแบบประธานาธิบดี (The Presidential System) ของสหรัฐฯ ก็ยังคงเป็นที่ถูกเฝ้า จับตามองและได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้บ้างในบางกรณี ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าระบบการเมือง การปกครองของสหรัฐฯ นั้นมีพื้นฐานอย่างไรและมีปัจจัยใดเกื้อหนุน ทำให้ระบบการปกครอง และระบบการเมืองอเมริกันสามารถดำรงอยู่ได้มากกว่า 200 ปี

ในส่วนนี้มุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ลักษณะเด่นของรัฐบาลสหรัฐฯ ที่มีผลทำให้ระบบการเมืองและการปกครองของสหรัฐฯ มีเสถียรภาพและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดมาได้อย่างไร ผู้เขียนเพียงแต่หวังว่าเนื้อหาสาระที่วิเคราะห์ในบทความนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษาได้เข้าใจถึงพื้นฐานระบบการเมืองและที่มาของระบอบการปกครองแบบอเมริกัน ซึ่งอาจจะสามารถนำลักษณะเด่นบางประการของสหรัฐฯ มาประยุกต์ใช้กับระบบการบริหารองค์การหรือการบริหารการปกครองและการเมืองในแต่ละระดับของรัฐบาล (The Nation-State) ทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทยบ้านเรา

ลักษณะเด่นของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

(The U.S. Government : Unique Features)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ พันธุลาก*

ลักษณะที่สำคัญของโครงสร้างพื้นฐานของรูปแบบรัฐบาลสหรัฐ** มีดังนี้

1. หลักการแบ่งแยกอำนาจ
2. ระบบรัฐและถ่วงดุลแห่งอำนาจ
3. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
4. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน
5. พลเรือนมีอำนาจสูงสุด
6. การปกครองโดยใช้เสียงข้างมาก
7. สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

1. หลักการแบ่งแยกอำนาจ (The Separation of Power)

โครงสร้างของรัฐบาลสหรัฐนั้น สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องของหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) เพราะผู้ร่างรัฐธรรมนูญคิดว่าถ้าอำนาจตกอยู่กับบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดี่ยวก็น่าจะก่อให้เกิดการรวมอำนาจได้ ดังนั้น จึงสร้างระบบการปกครองแบบใหม่ขึ้น โดยมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นสามฝ่ายด้วยกันคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เพื่อที่จะให้หน่วยงานทั้งสามมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความผูกพันและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวของ เจมส์ เมดิสัน (James Madison) ใน Federalist Papers ว่า การรวมอำนาจทั้งสาม คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการไว้ในมือของบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ไม่ว่าจะ

* ผศ. ดร. พงษ์ศักดิ์ พันธุลาก จบการศึกษาปริญญาเอกจาก Rockefeller College มหาวิทยาลัยแห่งรัฐนิวยอร์ก โดยทุนฟูลไบรท์

** บางส่วนของเอกสารนี้คัดย่อมาจากหนังสือการเมืองสหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยพิมพ์มาแล้ว 10 ครั้ง และได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ เพื่อจัดพิมพ์ในครั้งต่อไป เมื่อนำข้อความใดไปใช้อ้างอิง โปรดกรุณาอ้างอิงถึงบทความด้วย

จะเป็นโดยการสืบสันตติวงศ์ โดยการแต่งตั้งตนเองหรือจากการเลือกตั้งก็ตาม ถือว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการ ดังนั้น แต่ละฝ่ายจึงต้องมีผู้บริหารงานที่รับผิดชอบในกิจการงานของตน แต่ต้องมีการถ่วงดุลย์แห่งอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะเป็นเครื่องป้องกันการรวมอำนาจจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เจมส์ เมติสัน ได้กล่าวถึงวิธีการป้องกันการรวมอำนาจเอาไว้ว่า การป้องกันการรวมอำนาจที่ดีที่สุดคือ ให้แต่ละฝ่ายมีอำนาจตามข้อบังคับของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และในขณะเดียวกันปลูกจิตสำนึกให้หวงแหนในอำนาจของแต่ละฝ่าย และต่อต้านการรวมอำนาจเอาไว้ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง โดยใช้หลักความทะเยอทะยานในความต้องการที่จะรวมอำนาจของฝ่ายหนึ่งขัดความทะเยอทะยานของอีกฝ่ายหนึ่ง

แนวความคิดของการแบ่งแยกอำนาจนี้มีหลักเกณฑ์ และจุดประสงค์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1) เน้นเรื่องโครงสร้างของหน่วยงาน (Structural Features) ในแต่ละฝ่ายเพื่อป้องกันการรวมอำนาจของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง และกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของสมาชิกแต่ละฝ่ายให้แตกต่างกัน

2) การจัดสรรอำนาจของแต่ละฝ่าย (Allocation of Powers) ต้องไม่ก้าวล่วงขอบเขตของอำนาจอื่น และป้องกันการรวมอำนาจทั้งสาม ซึ่งได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เข้าอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของอำนาจใดอำนาจหนึ่งแต่เพียงอำนาจเดียว ความประสงค์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นต้องการให้อำนาจทั้งสามนี้มีบทบาทในการบริหารงานร่วมกันในบางส่วน และในขณะเดียวกันอำนาจแต่ละฝ่ายก็เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กันและกัน

ในทางทฤษฎีมีการจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจร่วมกันของอำนาจแต่ละฝ่าย แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังคงมีการใช้อำนาจร่วมกันอย่างกว้างขวาง จนอาจจะกล่าวได้ว่าหลักการแบ่งแยกอำนาจนั้นถ้าจะพูดกันตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เป็นการใช้อำนาจร่วมกันของสถาบันหลาย ๆ สถาบัน (Sharing of Powers by Separated Institutions)

1.1 องค์การนิติบัญญัติ (The Legislative Branch) จากรัฐธรรมนูญมาตราที่ 1 บัญญัติว่าอำนาจนิติบัญญัติทั้งปวงที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นอำนาจของสภาองเกรสแห่งสหรัฐ ซึ่งประกอบด้วยสภาเซเนทและสภาผู้แทนราษฎร แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ใช่เพียงแต่สภาองเกรสแต่เพียงผู้เดียวที่มีอำนาจนิติบัญญัติ (Legislative Power) ฝ่ายบริหารก็มีอำนาจที่จะออกกฎข้อบังคับของฝ่ายบริหาร เช่น กฎกระทรวง แต่กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัตินั้นจะมีผลในการบังคับใช้ได้มากกว่า และสามารถยกเลิกคำสั่งต่าง ๆ ของฝ่ายบริหาร

ได้ถ้ากฎหมายขัดกัน และอำนาจในการร่างกฎหมายของสภาองเกรสเป็นไปอย่างถูกต้องตามอำนาจที่กฎหมายรัฐธรรมนูญมอบหมายให้

ส่วนสมาชิกทั้งสองสภาของสภาองเกรส ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่เดิมนั้นสภานิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาเซเนท จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1913 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งโดยตรง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Representatives) มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 2 ปี สมาชิกสภาเซเนท (Senators) ดำรงตำแหน่ง 6 ปี โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนครั้งของสมาชิก สมาชิกทุกท่านมีสิทธิที่จะเข้าดำรงตำแหน่งกี่ครั้งก็ได้ ครอบคลุมที่ยังคงได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากนั้นสภาทั้งสองยังทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่าสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามานั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือไม่ และสมควรที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ เมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาองเกรสแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาเซเนทอาจจะถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งก่อนที่จะหมดวาระได้ก็ต่อเมื่อสภาที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ลงมติขับไล่ซึ่งต้องใช้คะแนนเสียงถึง 2 ใน 3 ของสมาชิกทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นประธานาธิบดีหรือผู้พิพากษา ไม่มีอำนาจในการเลือกหรือถอดถอนสมาชิกสภาองเกรสแต่ประธานาธิบดียังคงมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งบุคคลที่ประธานาธิบดีสนับสนุน หรืออาจจะเสนอให้สภาหนึ่งสภาใดลงมติขับไล่สมาชิกที่ประธานาธิบดีไม่พอใจ จึงเห็นได้ว่าประธานาธิบดีนั้นไม่มีอำนาจในการตัดสินว่าใครควรจะเป็นสมาชิกหรือไม่ควรเป็นสมาชิกสภาองเกรส

1.2 **องค์กรฝ่ายบริหาร (The Executive Branch)** ตามรัฐธรรมนูญมาตราที่ 2 อำนาจบริหารเป็นประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งมาจากเสียงข้างมากของคณะผู้เลือกประธานาธิบดี (Electoral College) ซึ่งมีจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาองเกรสคือ 535 คน และตามบทแก้ไขที่ 23 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อปี ค.ศ. 1961 ได้บัญญัติให้ ดิสตริคออฟโคลัมเบีย (District of Columbia) ซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐบาลสหรัฐ สามารถมีผู้แทนในคณะกรรมการเลือกตั้งได้ 3 คน ภายใต้ข้อจำกัดคุณสมบัติที่ว่า จะต้องไม่เป็นสมาชิกสภาองเกรสหรือข้าราชการสหรัฐ ยกเว้นแต่ในดิสตริคออฟโคลัมเบีย สภาองเกรสจะเป็นผู้กำหนดตามความพอใจ ดังนั้น คณะผู้เลือกประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีจึงมีเพิ่มขึ้นเป็น 538 คน

สภาองเกรสมีบทบาทในการเลือกประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีก็ต่อเมื่อคณะผู้เลือกประธานาธิบดีไม่สามารถตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงข้างมากให้แก่ผู้สมัครเข้าแข่งขันรับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ในกรณีนี้สภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้เลือกประธานาธิบดี

จากผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด 3 ท่านจากคณะผู้เลือกประธานาธิบดีมาทำการลงคะแนนเสียงแข่งขันใหม่ ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี มลรัฐแต่ละมลรัฐมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้เพียงหนึ่งเสียง ไม่ว่ามลรัฐนั้นจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกี่ท่านก็ตาม มลรัฐใดจะลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครท่านใดนั้น ขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของมลรัฐนั้น และในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นรองประธานาธิบดี ผู้ใดที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากจากคณะผู้เลือกประธานาธิบดี สภาเซเนทจะเป็นผู้เลือกรองประธานาธิบดีจากผู้สมัครที่มีคะแนนเสียงสูงสุด 2 ท่าน แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้แตกต่างออกไปจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสภาผู้แทนราษฎร คือ สมาชิกสภาเซเนทแต่ละท่านมีสิทธิลงคะแนนเสียงคนละหนึ่งคะแนนเสียง และผู้สมัครจะต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากของสมาชิกสภาเซเนททั้งหมดจึงจะได้รับการเลือกตั้ง นอกจากนี้ตามบทแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ 25 ในปี ค.ศ. 1967 ที่บัญญัติว่า เมื่อตำแหน่งรองประธานาธิบดีว่างลงประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะเสนอชื่อบุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมโดยเสียงข้างมากจากทั้งสองสภา นอกจากนี้แล้ว สมาชิกสภาองเกรสยังมีบทบาทในฐานะผู้แทนไปร่วมประชุมพรรคและยังมีความสำคัญในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคณะผู้เลือกประธานาธิบดีด้วย

ถึงแม้ว่าอิทธิพลทางการเมืองของสมาชิกสภาองเกรสจะมีบทบาทเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถเทียบกับบทบาททางการเมืองของประธานาธิบดีที่มีต่อฝ่ายนิติบัญญัติได้ เพราะประธานาธิบดีมีอุปกรณ์ที่คอยส่งเสริมอำนาจ บุคลิกภาพและความนิยมอยู่อย่างครบครัน ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และในช่วงระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งนี้อาจจะถูกถอดออกจากตำแหน่งได้จากการถูกฟ้องขับให้ออกจากตำแหน่ง (Impeachment) โดยสภาผู้แทนราษฎรเมื่อมีการไต่สวนและพิพากษาคดีโดยสภาเซเนท ซึ่งขบวนการฟ้องขับให้ออกจากตำแหน่งนี้จะจำกัดอยู่แต่เพียงในความผิดดังต่อไปนี้ คือ กบฏ รับสินบนหรือกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง หรืออุกฉกรรจ์ต่าง ๆ เมื่อประธานาธิบดีถูกไต่สวนจากสภาเซเนท ประธานศาลสูงจะทำหน้าที่เป็นประธานาธิบดีในที่ประชุมและจะต้องได้เสียงสองในสามของสมาชิกสภาเซเนท จึงจะมีอำนาจลงโทษและถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งได้

นับแต่สหรัฐประกาศแยกตัวเป็นอิสระจากอังกฤษ และมีการปกครองตนเองเป็นเวลากว่าสองปีมาแล้ว การฟ้องร้องเพื่อขับประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งมีเพียงสองครั้ง คือ สมัยอดีตประธานาธิบดี แอนดรู จอห์นสัน (Andrew Johnson) ในฤดูใบไม้ผลิของปี ค.ศ. 1868 ซึ่งประธานาธิบดีรอดพ้นจากการถูกฟ้องร้องไปได้ด้วยคะแนนเสียงเพียง 1 คะแนนเท่านั้น และครั้งล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 1999 ในสมัยประธานาธิบดี บิลล์ คลินตัน (Bill Clinton)

ประธานาธิบดีคนที่สี่สิบสอง ถูกฟ้องเพื่อขับประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งในช่วงวาระการดำรงตำแหน่งในสมัยที่สอง แต่ก็ไม่สำเร็จเช่นกัน เพราะไม่ได้คะแนนเสียงสนับสนุน 2 ใน 3 จากสภาเซเนท เพื่อขับประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง

ขบวนการฟ้องร้องเพื่อขับไล่ประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งนี้ไม่อาจจะนำมาใช้สำหรับกรณีที่ไม่พอใจในนโยบายหรือขาดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานของประธานาธิบดี เป็นที่ทราบกันดีว่าประธานาธิบดีผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว ถ้ายังมีชีวิตอยู่ก็สามารถจะดำรงตำแหน่งอยู่ได้ครบตามวาระที่ได้รับเลือกตั้งมา แต่สภาองเกรสอาจจะไม่ให้ความสนใจต่อข้อเสนอแนะของประธานาธิบดี หรืออาจจะวิพากษ์วิจารณ์และกลั่นแกล้งด้วยวิธีการต่าง ๆ ทางด้านนิติบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตาม สภาองเกรสก็ยังไม่สามารถขับประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งได้ นอกจากว่าจะพิสูจน์ได้ว่าประธานาธิบดีได้กระทำความผิดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยิ่งกว่านั้นรัฐธรรมนูญยังบัญญัติไว้ว่า เงินเดือนของประธานาธิบดีจะไม่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงที่ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งอยู่ จะได้รับเท่าเดิมนับแต่วันที่เข้ารับตำแหน่งจนครบวาระ 4 ปี จุดมุ่งหมายนี้ก็เพื่อที่จะป้องกันการเข้ามาท้วงท้วงหน้าหน้าที่และควบคุมประธานาธิบดีของสภาองเกรส เงินเดือนของประธานาธิบดีได้เพิ่มขึ้นครั้งสุดท้ายเมื่อปี ค.ศ. 1968

1.3 องค์การตุลาการ (The Judicial Branch) มาตราที่ 3 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐฯ บัญญัติว่าอำนาจตุลาการแห่งสหรัฐให้เป็นของศาลสูงศาลหนึ่ง กับศาลชั้นรองลงมาที่สภาองเกรสได้สถาปนาขึ้นไว้เป็นคราว ๆ และให้ผู้พิพากษาทั้งศาลสูงและศาลชั้นรองอยู่ในตำแหน่งตราบใดที่ยังเป็นผู้มีความประพฤติดี (Shall hold office during good behavior) แสดงให้เห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญเป็นบุคคลที่มองการณ์ไกล จึงสร้างมาตรการป้องกันการรวมอำนาจจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ถึงแม้ว่าฝ่ายบริหาร คือประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งผู้พิพากษาโดยคำแนะนำและยินยอมจากสภาเซเนทก็ตาม แต่วิธีการนี้ก็ถูกถ่วงดุลย์โดยการให้ผู้พิพากษามีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งได้ตราบใดที่ยังมีความประพฤติดีอยู่ ซึ่งหมายถึงดำรงตำแหน่งอยู่ได้ชั่วชีวิตนั่นเอง

ผู้พิพากษามีฐานเช่นเดียวกับข้าราชการสหรัฐ คืออาจจะถูกฟ้องร้องขับไล่ให้ออกจากตำแหน่งได้ในกรณีที่กระทำความผิดฐาน กบฏ รับสินบน ประพฤติผิดทางอาญาอย่างร้ายแรง และประพฤติตนไม่เหมาะสม และเมื่อผ่านการสอบสวนจากสภาเซเนทแล้วปรากฏว่ามีความผิดจริงก็ต้องออกจากตำแหน่ง วิธีการฟ้องร้องเพื่อขับให้ออกจากตำแหน่ง (Impeachment) นี้เป็นเพียงวิธีเดียวที่จะบังคับให้ผู้พิพากษาออกจากตำแหน่งได้ จากหลักประกันในการ